

УДК 343.1

DOI <https://doi.org/10.32782/yuv.v6.2023.17>**М. Пузирьов,**

доктор юридичних наук, старший дослідник,
професор кафедри правових дисциплін гуманітарного факультету
Національної академії Національної гвардії України

В. Шапка,

аспірантка кафедри кримінального, кримінально-виконавчого права та кримінології
Пенітенціарної академії України

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА ДЕРЖАВ У РОЗСЛІДУВАННІ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ВЧИНЕНИХ НЕЛЕГАЛЬНИМИ МІГРАНТАМИ

Постановка проблеми. Транснаціональний характер злочинності нелегальних мігрантів, що є прямим результатом зростання мобільності людей і товарів, останнім часом посилюється дедалі більше. У нашому все більш взаємозалежному світі жодна країна не може ефективно боротися з нелегальною міграцією поодиночці, і тому першочергового значення набуває співпраця між державами з метою запобігання кримінальним правопорушенням, вчиненим нелегальними мігрантами, їх розслідування та покарання осіб за їх вчинення. Якщо держави хочуть ефективно боротися зі злочинністю нелегальних мігрантів і самим фактом нелегальної міграції, то здатність сприяти швидко й ефективно у такій діяльності іншим країнам є абсолютною необхідністю.

Міжнародні конвенції та протоколи про боротьбу з нелегальною міграцією надають у розпорядження національних органів необхідний правовий інструментарій та механізми для проведення розслідувань кримінальних правопорушень, вчинених нелегальними мігрантами. Зважаючи на транснаціональний характер неле-

гальної міграції, боротьбу з цим явищем уже неможливо вести виключно в рамках двосторонніх чи регіональних угод.

Міжнародні документи, за визначенням, надають усім державам-учасникам правові підстави для співробітництва між правоохоронними органами без обмежень за географічною ознакою. Особливий акцент у цих договорах робиться на міжнародному співробітництві в галузі кримінальної юстиції, і вони покликані полегшувати проведення розслідувань та здійснення кримінального переслідування у випадках, коли кримінальні правопорушення мають міжнародний характер. Сюди не входять додаткові форми співробітництва у боротьбі з нелегальною міграцією, такі як обмін інформацією в інтересах національної безпеки, виявлення тенденцій у галузі злочинності та вивчення маршрутів і масштабів нелегальної міграції. Із визнаних у національній практиці та доктрині держав різних форм міжнародного співробітництва в галузі кримінальної юстиції у міжнародних договорах основна увага

приділяється різним видам взаємної правової допомоги.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі аспекти протидії злочинності з боку нелегальних мігрантів досліджувались С. І. Афанасенком, С. П. Бритченком, О. Л. Войцехівським, Б. М. Головкіним, О. М. Джужею, Л. Ю. Капітанчуком, С. В. Ківаловим, О. В. Кузьменко, О. А. Малиновською, А. П. Мозолем, В. М. Олефіром, Ю. В. Пирожковою, В. О. Туляковим, В. І. Шакуном, В. М. Шаповалом та ін. Однак, незважаючи на загальний підвищений інтерес до міжнародного співробітництва щодо розслідування кримінальних правопорушень, вчинених нелегальними мігрантами, розробка цієї проблеми є досить актуальною.

Метою статті є аналіз особливостей правового регулювання міжнародного співробітництва держав у розслідуванні кримінальних правопорушень, вчинених нелегальними мігрантами.

Виклад основного матеріалу. XXI ст. характеризується розширенням кола злочинних (кримінально протиправних) дій, що охоплюються узагальненим поняттям «кримінальні правопорушення міжнародного характеру», їх якісною видозміною та кількісним зростанням. За таких умов здійснення міжнародного співробітництва у правоохоронній сфері, залучення до цієї діяльності кращих зразків вітчизняного та зарубіжного досвіду є одним із нагальних завдань правоохоронних органів усіх держав. Міжнародне співробітництво покликане вирішити одне з основних протиріч: злочинність стала міжнародною, а засоби боротьби з нею переважно залишаються національними. Як відомо, принцип співробітництва держав є нормою *jus cogens* (безперечне право, тверде право), одним із принципів міжнародного права, закріплених у провідних міжнародних документах [1, с. 135].

Міжнародне співробітництво держав у розслідуванні кримінальних правопорушень, вчинених нелегальними мігрантами (іноземцями та особами без громадянства), здійснюється задля досягнення цілей правосуддя. Воно існує на стадії досудового розслідування, на стадії судового розгляду, після набрання законної сили рішення (вироку) суду, і має багато аспектів.

Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Відповідно до ст. 3 Конституції України, права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Відповідно до положень ч. 1 ст. 26 Конституції України, для іноземців та осіб без громадянства, які на законних підставах перебувають в Україні, запроваджено в основному національний режим, але з окремими особливостями його застосування до різних категорій зазначених осіб. Водночас відповідно до ч. 2 ст. 26 Конституції України, іноземцям та особам без громадянства Президентом України може бути надано притулок у порядку, встановленому законом [2]. У такий спосіб іноземці та особи без громадянства у питаннях міграції отримують рівні права і свободи з громадянами України, за винятками, встановленими Конституцією, законами чи міжнародними договорами України.

У сучасних умовах розвитку міграційних процесів застарілі державні інститути, зокрема жорсткий паспортний режим, прописка, обмеження виїзду за кордон, втрачають своє значення. За переконанням Ю. В. Пирожкової, євроінтеграційна спрямованість державотворчих процесів в Україні вимагає якісно нового правового регулювання, що відповідало б вимогам часу та європейським стандартам [3, с. 44]. Однак через недостатнє законодавче врегулювання правового статусу окремих категорій мігрантів, певні категорії

осіб перебувають в Україні у невідзначеному, фактично нелегальному становищі. Проблема нелегальної міграції набуває загрозливих для безпеки українського суспільства розмірів і потребує відповідного правового регулювання. На порядок денний висувається завдання створення нової, більш гнучкої й оперативної структури, що має виконувати функції регулювання міграційних процесів.

Як підкреслюється у Стратегії національної безпеки України (затвердженій Указом Президента України від 14.09.2020 р. № 392/2020), «сучасна модель глобалізації уможливила поширення міжнародного тероризму та міжнародної злочинності, зокрема у кіберпросторі, наркоторгівлі, торгівлі людьми, релігійного та ідеологічного фундаменталізму та екстремізму, підживлюваного з-за кордону сепаратизму, *нелегальної міграції*, легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, розповсюдження зброї масового ураження тощо» (курсив наш. – М. П., В. Ш.) [4].

Зазначені негативні процеси, поряд зі скороченням народжуваності, високим рівнем смертності, проблемами репродуктивного здоров'я населення, системними проблемами у сфері охорони здоров'я тощо, а також їхня ескалація в умовах воєнного часу, істотно погіршують демографічну ситуацію в державі, утворюючи в сукупності демографічні загрози національній безпеці України.

За таких обставин цілком логічно, що згідно із Законом України «Про національну безпеку України» (ч. 2 ст. 12) Державну міграційну службу України віднесено до складу сектору безпеки і оборони [5]. Згідно з ч. 8 ст. 18 цього Закону, «Державна міграційна служба України є центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сферах міграції (імміграції та еміграції), зокрема протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, зокрема біженців та інших

визначених законодавством категорій мігрантів» [5].

Міжнародна організація праці пропонує власну класифікацію мігрантів, зважаючи на їх статус громадянина, іноземця чи особи без громадянства.

Громадяни: мігранти, які повертаються (це особи, які перебували за межами держави свого громадянства як мігранти у державі, що не є державою їхнього громадянства, і які повертаються до держави свого громадянства для постійного проживання).

Іноземці та особи без громадянства: а) етнічні групи, які повертаються (це групи людей, які завдяки історичним, етнічним або іншим зв'язкам з іноземною державою мають право в'їзду до неї і яким надається право постійного проживання чи право набуття громадянства цієї держави (наприклад, етнічні німці, яких приймає Німеччина, євреї, яких приймає Ізраїль, понтійські греки, яких приймає Греція, кримські татари, яких приймає Україна); б) мігранти з правом вільного пересування (особи, які на підставі міжнародних договорів, укладених між державою громадянства або державою постійного проживання, мають право в'їзду, перебування і працевлаштування на території держави, яка не є державою їхнього громадянства або державою постійного проживання); в) іноземці, допущені з особливою метою (іноземні студенти, стажисти, пенсіонери тощо); г) постійні іммігранти (особи, яким надається право протягом невідзначеного терміну перебувати на території держави, що не є державою їхнього громадянства або державою постійного проживання, та користуватися тими самими правами і свободами, що і громадяни цієї держави, за винятками, встановленими конституцією, законами чи міжнародними договорами); д) працівники-мігранти: сезонні працівники-мігранти; працівники-мігранти, пов'язані з виконанням визначених робіт; працівники-мігранти, які працюють за контрактом;

тимчасові працівники-мігранти; осілі працівники-мігранти; висококваліфіковані працівники-мігранти (це особи, допущені державою, яка не є державою їхнього громадянства або державою постійного проживання, для здійснення тимчасової економічної діяльності; е) економічні мігранти: мігранти з діловою метою, іммігранти-інвестори (особи, які переїжджають до іншої держави з метою економічної діяльності, яка не оплачується в цій державі або вимагає певних капіталовкладень з боку самого мігранта); є) мігранти, яким надається притулок, обумовлений переслідуваннями і конфліктами: біженці; особи, прийняті з гуманітарних причин (знаходяться у статусі, подібному до статусу біженця, оскільки не повністю відповідають критеріям Конвенції про статус біженців 1951 р.); особи, які шукають притулку; ж) особи, які подали клопотання про надання їм притулку в державі, яка не є державою їхнього громадянства або державою постійного проживання: особи, яким надано статус тимчасового захисту; особи з відкладеним рішенням про депортацію (видворення); з) мігранти з нерегульованим статусом (особи, які перебувають у державі, що не є державою їхнього громадянства або державою постійного проживання, яких не задовольняють умови і вимоги, встановлені цією державою, щодо в'їзду, перебування або здійснення економічної діяльності); і) мігранти для воз'єднання сімей [6].

Як правило, країни походження мігрантів розглядають міграцію як позитивний процес, що, передусім, дає значний прибуток в іноземній валюті та сприяє своєрідному вирішенню проблем, пов'язаних із безробіттям та бідністю. О. А. Малиновська слушно вважає, що позитивний вплив міграції на розвиток, однак, не відбувається автоматично, а вимагає цілеспрямованої багатовекторної роботи і окремих держав, і міжнародного співтовариства в цілому. Тому

значення міграційної політики – як на національному, так і на регіональному та глобальному рівнях – значно зростає, її завдання ускладнюються, а механізми реалізації посідають помітне місце в державних організаціях [7, с. 6].

У протидії нелегальній міграції сферою загальних інтересів усіх країн є, здебільшого, захист основних прав людини та дотримання їх людської гідності під час депортації. Однак окремі держави вважають, що нелегальна міграція є наслідком політики різкого зменшення законних можливостей міграції, яку здійснюють розвинуті країни, і визнають, що міграцію не завжди слід розглядати як небажане явище. Вона, підкреслює Л. Ю. Капітанчук, може відповідати реальним потребам міжнародного ринку праці та сприяти переміщенню робочої сили з країн, де вона є в надлишку, до країн, де наявний дефіцит робочої сили [8, с. 304]. Таким чином, міграція як міждержавний процес може бути корисною для економіки і країни походження, і країни прибуття мігрантів, що обумовлює питання про необхідність тотальної протидії нелегальній міграції без урахування всього різноманіття економічних, політичних, соціальних та правових особливостей тієї чи іншої держави.

Незважаючи на національні та міжнародні зусилля щодо її запобігання та протидії її поширенню, рівень нелегальної міжнародної міграції зростає, що становить значну загрозу і для світової спільноти, і для України. Внаслідок об'єктивних чинників – географічне положення, розширення кордонів Євросоюзу на Захід, транскордонність організованої злочинності, пов'язаної із нелегальною міграцією, та суб'єктивних чинників – відсутність чіткої та узгодженої візової політики, прозорість кордонів, відсутність консолідованого державного органу по боротьбі з нелегальною міграцією, Україна, за свідченням дослідників, перетворює

лась у країну, через яку проходять одні з основних шляхів нелегальної міграції у напрямку країн Західної та Центральної Європи [8, с. 303].

Вищевикладене обумовлює необхідність та актуальність створення дієвих механізмів міжнародного співробітництва у розслідуванні кримінальних правопорушень, що вчиняються нелегальними мігрантами, та забезпечення притягнення до кримінальної відповідальності винних осіб. Без сумніву, співробітництво між державами у кримінальних провадженнях здійснюється задля досягнення цілей правосуддя. Воно може існувати на стадіях досудового розслідування, судового розгляду, а також після набрання законної сили рішенням (вироком) суду, і є багатоаспектним. Правовою підставою для такого співробітництва слугують чинні двосторонні та багатосторонні міжнародні договори України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України

Серед багатосторонніх міжнародних договорів основне місце посідають Європейські конвенції з питань кримінального судочинства, до яких належать: Європейська конвенція про видачу правопорушників [9], Європейська конвенція про взаємну допомогу у кримінальних справах [10], Європейська конвенція про передачу провадження у кримінальних справах [11], Конвенція про передачу засуджених осіб [12], Європейська конвенція про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, отриманих злочинним шляхом [13], та Європейська конвенція про міжнародну дійсність кримінальних вироків [14].

Серед двосторонніх міжнародних договорів слід зазначити договори про правову допомогу у кримінальних справах, що, як правило, мають своїм змістом питання, пов'язані зі співробітництвом правоохоронних органів у кримінальних справах (за нині чинною термінологією законодавства України – кримінальних проваджен-

нях). Більша частина подібних договорів укладалася ще за часів перебування України у складі Радянського Союзу, окремі з них є чинними і на сьогодні. Однак сучасна практика двосторонніх міжнародних договорів свідчить, що перевага надається укладанню договорів з окремих видів правової допомоги, зокрема: про правову допомогу у кримінальних справах (кримінальних провадженнях), про видачу правопорушників, про передачу засуджених осіб. Нині загальна база чинних міжнародних договорів України складає 18 багатосторонніх та 37 двосторонніх міжнародних договорів у цій галузі [15].

Співробітництво держав у боротьбі зі кримінальними правопорушеннями міжнародного характеру регламентується головним чином багатосторонніми угодами (конвенціями), кожна з яких описує конкретне кримінальне правопорушення і містить такі складові: нормативне визначення складу кримінального правопорушення; зобов'язання держави-учасниці закріпити норму конвенції в національному законодавстві (імплементация); зобов'язання держав-учасниць поширити свою юрисдикцію на відповідні кримінальні правопорушення. Прикладом подібних конвенцій можуть слугувати Міжнародна конвенція про боротьбу із захопленням заручників [16] та Конвенція Організації Об'єднаних Націй про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин [17].

За даними, наведеними С. В. Ківаловим, у сучасному світі сформувалися і набирають обертів тіньові міжрегіональні та транснаціональні кримінальні структури, до складу яких на низовій ланці входять нелегальні мігранти, які реалізують незаконний обіг наркотиків, торгівлю людьми, незаконний обіг людських органів, незаконний обіг культурних цінностей, контрафакцію, відмивання грошей, терористичну діяльність, крадіжку інтелектуальної власності,

незаконний обіг зброї, угон літаків, морське піратство, угон транспортних засобів, страхове шахрайство, екологічні кримінальні правопорушення, шахрайське банкрутство, проникнення у легальний бізнес, корупцію та хабарництво державних службовців тощо [18, с. 135].

А. П. Мозоль, характеризуючи злочинність мігрантів, відмічає її підвищену латентність, що, на його думку, пояснюється такими факторами: по-перше, мігранти асимілюються, включаються в ті відносини і стиль життя, які мають місце на даній території; по-друге, бувають вже достатньо обізнані в кримінальній діяльності; по-третє, контингент мігрантів є неоднорідним за своїм складом, мотивацією, метою приїзду, тривалістю перебування, етнічними та соціальними ознаками, що по-різному впливає на кримінологічну ситуацію. Також для мігрантів характерне вчинення кримінальних правопорушень, що не вимагають високого кримінального професіоналізму, носять примітивний характер і спрямовані на задоволення нагальних потреб у добуванні засобів для існування [19, с. 112]. Одним із різновидів нелегальної міграції є виїзд із держави постійного перебування з метою уникнення кримінальної відповідальності. Для країни виїзду це кримінальна нелегальна еміграція, а для країни в'їзду – кримінальна нелегальна імміграція. Кримінальна рееміграція являє собою виїзд з країни перебування задля уникнення притягнення в ній до кримінальної відповідальності за вчинені кримінальні правопорушення.

Особливої уваги і подальшого дослідження потребує питання досудового розслідування та судового розгляду кримінальних правопорушень, вчинених іноземцями, з урахуванням різних факторів. Саме тому актуальним є продовження процесу національної верифікації та ідентифікації іноземців через збирання біометричних даних (таких, як перевірка

паспортних та інших документів, сканування відбитків пальців і сітчатки ока мігрантів) під час проходження через пункти пропуску держаного контролю, надання отриманої інформації до системи обробки біометричних даних у бази даних Державної прикордонної служби України, Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, Державної міграційної служби України, що надасть можливість швидко та ефективно реагувати у разі виявлення правопорушника.

У свою чергу, нормативне регулювання міжнародного співробітництва держав у розслідуванні кримінальних правопорушень, вчинених іноземцями та особами без громадянства, регулярно вдосконалюється, однак потребує більш чіткого нормативно-правового визначення на національному рівні.

Висновки. Проведене дослідження сучасного стану міжнародного співробітництва щодо розслідування кримінальних правопорушень, вчинених нелегальними мігрантами, дає підстави для таких узагальнюючих висновків: а) кримінальні правопорушення, вчинені нелегальними мігрантами, суттєво впливають на кримінальну ситуацію в країні, регіоні; б) вони створюють низку політичних, економічних, соціальних та інших проблем, які віддзеркалюються на правовому становищі всієї маси мігрантів; в) вони становлять істотну небезпеку не тільки для мігрантів, а і для всього населення країни; г) унаслідок їх латентності виявлення, розкриття і запобігання таким кримінальним правопорушенням суттєво ускладнено.

У статті проаналізовано участь України у міжнародному співробітництві щодо розслідування кримінальних правопорушень, вчинених нелегальними мігрантами. Досліджено причини нелегальної міграції, насамперед, воєнні (бойові) дії на

території країни, певна невизначеність східних кордонів, пов'язана з тимчасовою окупацією території України росією, складна політична й економічна ситуація в державі. Визначено перспективи участі України у міжнародному співробітництві щодо розслідування кримінальних правопорушень, вчинених нелегальними мігрантами: іноземцями та особами без громадянства.

Автори також акцентують увагу на тому, що у взаємозалежному світі жодна країна не може ефективно боротися з нелегальною міграцією поодиночі. Тому першочергового значення набуває співпраця між державами з метою запобігання кримінальним правопорушенням, вчиненим нелегальними мігрантами, їх розслідування та покарання осіб за їх вчинення. Якщо держави хочуть ефективно боротися зі злочинністю нелегальних мігрантів і самим фактом нелегальної міграції, то здатність сприяти швидко й ефективно у такій діяльності іншим країнам є абсолютною необхідністю.

З'ясовано, що міжнародні конвенції та протоколи про боротьбу з нелегальною міграцією надають у розпорядження національних органів необхідний правовий інструментарій та механізми для проведення розслідувань кримінальних правопорушень, вчинених нелегальними мігрантами.

За результатами проведеного аналізу сучасного стану міжнародного співробітництва держав у розслідуванні кримінальних правопорушень, вчинених нелегальними мігрантами, автори дійшли таких узагальнюючих висновків: а) кримінальні правопорушення, вчинені нелегальними мігрантами, суттєво впливають на кримінальну ситуацію в країні, регіоні; б) вони створюють низку політичних, економічних, соціальних та інших проблем, які віддзеркалюються на право-

вому становищі всієї маси мігрантів; в) вони становлять істотну небезпеку не тільки для мігрантів, а і для всього населення країни; г) унаслідок їх латентності виявлення, розкриття і запобігання таким кримінальним правопорушенням суттєво ускладнено.

Ключові слова: міграційні процеси; демографічна ситуація; демографічні загрози; нелегальна міграція; нелегальні мігранти; іноземці; особи без громадянства; національна безпека України; сектор безпеки і оборони; Державна міграційна служба України; організована злочинність; транснаціональний характер; доходи, отримані злочинним шляхом; незаконний обіг наркотичних засобів; детермінанти; воєнний стан; воєнні (бойові) дії; міжнародне співробітництво; правоохоронні органи; кримінальна юстиція; запобігання; розслідування; кримінальне провадження; виконання судових рішень; кримінальні правопорушення міжнародного характеру.

Puzyrov M., Shapka V. Peculiarities of the legal regulation of international cooperation of states when investigating criminal offenses committed by illegal migrants

The article analyzes Ukraine's participation in international cooperation regarding investigation of criminal offenses committed by illegal migrants. The causes of illegal migration are studied, first of all, military (combat) actions on the territory of the country, a certain uncertainty of the eastern borders, connected with the temporary occupation of the territory of Ukraine by Russia, and the difficult political and economic situation in the state. Prospects for Ukraine's participation in international cooperation regarding investigation of criminal offenses committed by illegal migrants (foreigners and stateless persons) have been determined.

The authors also emphasize the fact that in an interdependent world, no country can effectively fight illegal migration alone. Therefore, cooperation between states with the aim of preventing criminal offenses committed by illegal migrants and punishing them is of primary importance. If states want to effectively combat the crime of illegal migrants and the very fact of illegal migration, then the ability to quickly and effectively assist other countries in such activities is an absolute necessity.

It has been found that international conventions and protocols on combating illegal migration provide national authorities with the necessary legal tools and mechanisms for conducting investigations of criminal offenses committed by illegal migrants.

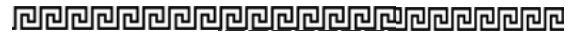
Based on the results of the analysis of the current state of international cooperation of states when investigating criminal offenses committed by illegal migrants, the authors have made the following general conclusions: a) criminal offenses committed by illegal migrants significantly affect the criminal situation in the country and region; b) they create a number of political, economic, social and other problems that are reflected in the legal position of the entire mass of migrants; c) they pose a significant danger not only for migrants, but also for the entire population of the country; d) as a result of their latency, detection, investigation and prevention of such criminal offenses are significantly complicated.

Key words: migration processes, demographic situation, demographic threats, illegal migration, illegal migrants, foreigners, stateless persons, national security of Ukraine, security and defence sector, State Migration Service of Ukraine, organized crime, transnational nature, proceeds

obtained through crime, illegal drug trafficking, determinants, martial law, military (combat) actions, international cooperation, law enforcement agencies, criminal justice, prevention, investigation, criminal proceedings, execution of court decisions, criminal offenses of an international nature.

Література

1. Афанасенко С. І. Норми «Jus cogens». Південноукраїнський правничий часопис. 2016. № 3–4. С. 134–137.
2. Конституція України: Основний Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.
3. Пирожкова Ю. В. Регулятивна функція адміністративного права: генеза та сучасна трансформація в умовах реформаційних правотворчих процесів. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція. 2016. № 21. С. 41–45.
4. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року «Про Стратегію національної безпеки України»: Указ Президента України від 14.09.2020 р. № 392/2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020#n12>.
5. Про національну безпеку України: Закон України від 21.06.2018 р. № 2469-VIII. Відомості Верховної Ради. 2018. № 31. Ст. 241.
6. Міграційне право України: підручник / С. М. Гусаров, А. Т. Комзюк, О. Ю. Салманова та ін.; за заг. ред. д-ра юрид. наук, чл.-кор. НАПрН України С. М. Гусарова. Харків: Дім реклами, 2016. 296 с.
7. Малиновська О. А. Міграційна політика: глобальний контекст та українські реалії: монографія. Київ: НІСД, 2018. 472 с.
8. Капітанчук Л. Ю. Роль та місце Державної прикордонної служби України у протидії нелегальній міграції. Часопис Хмельницького університету управління та права «Університетські наукові записки». 2007. № 4. С. 303–309.
9. Європейська конвенція про видачу правопорушників від 13.12.1957 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_033#Text.
10. Європейська конвенція про взаємну допомогу у кримінальних справах

від 20.04.1959 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_036#Text.

11. Європейська конвенція про передачу провадження у кримінальних справах (ETS N 73) від 15.05.1972 р. № ETS N 73. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_008#Text.

12. Конвенція про передачу засуджених осіб від 21.03.1983 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_025#Text.

13. Конвенція про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом від 08.11.1990 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_029#Text.

14. Європейська конвенція про міжнародну дієвість кримінальних вироків від 28.05.1970 р. № ETS-70. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_341#Text.

15. Шорстка Т. Механізми міжнародного співробітництва у розслідуванні злочинів та забезпечення притягнення

до кримінальної відповідальності винних осіб. Міністерство юстиції України. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_8523.

16. Міжнародна конвенція про боротьбу із захопленням заручників від 17.12.1979 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_087#Text.

17. Конвенція Організації Об'єднаних Націй про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин від 20.12.1988 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_096#Text.

18. Організована та економічна злочинність: підручник / С. В. Ківалов, Б. М. Головкін, В. О. Туляков та ін.; за ред. В. О. Тулякова. Одеса: Національний університет «Одеська юридична академія», 2022. 292 с.

19. Мозоль А. П. Кримінологічні проблеми нелегальної міграції в Україні: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Київ, 2002. 189 с.

